

NADAL AMB STUDIUM

POLIFONIES / SIBIL·LA

FUNDACIÓ STUDIUM AUREUM
TEMPORADA 2023-24, CONCERT NÚM. 3

LA TRADICIÓN MUSICAL DE NADAL

Joan Carles Simó

Potser el cançoner propi de nadal és un dels més extensos del repertori tradicional a casa nostra, ara bé, dins aquest repertori s'hi barregen tota classe de produccions: cultes i populars, per cantar dins l'església en les celebracions nadalenques o per cantar en altres ambients (davant el pessebre, a casa, amb amics, en concert...).

La festa de nadal sorgeix al voltant del solstici d'hivern i ja compta amb antecedents al món romà. Ja al món cristià es comencen les representacions populars dels pastors adorant l'infant. Al s. XV es constaten aquestes representacions davant de les esglésies abans de la missa de nadal (del gall), que contrastarien amb les músiques que s'interpretaven a l'interior de les esglésies.

Alhora, l'església cristiana va creant les seves pròpies recopilacions d'himnes al voltant d'un dels dos cicles més importants de la litúrgia, juntament amb el de la mort i resurrecció de Jesús. Així apareixen col·leccions com les Piaie cantiones (1582) de la ciutat, abans sueca i després alemanya de Greifswald.

Respecte a la música no litúrgica, hi trobam tant peces que podem considerar de música culta, com altres d'arrel popular, algunes amb un marcat caràcter infantil, d'altres creant ambients més tendres o lírics, d'altres més festives, etc.

El cançoner recopilat a la cort de Ferran d'Aragó, duc de Calàbria, a València, que fou publicat el 1556 a Venècia, només té un exemplar reconegut, trobat per Rafael Mitjana, musicòleg i diplomàtic, el 1907 a la universitat sueca d'Uppsala i per això rep el nom de cançoner d'Uppsala o del Duc de Calàbria. Aquest cançoner conté villancets d'època renaixentista,

majoritàriament en castellà, tot i que també hi ha composicions en català, llatí i gallec. Les obres són gairebé totes anònimes, tot i que s'ha pogut identificar alguna autoria perquè apareixen en altres cançoners, com el de Gandia.

Unes dotze peces d'aquest cançoner són de temàtica nadalenca, entre les quals hi trobam peces de caire popular, festiu, didàctic i moltes d'elles centrant la seva atenció en la figura de la verge Maria.

El vilancet o villancet realment és una cançó de caràcter popular, el nom de la qual deriva de villanus (vilatà), i que va ser molt cultivat al Renaixement. La forma d'aquest poema sol ser la d'una tornada i diverses cobles i la temàtica pot ser profana o religiosa. A partir d'aquí surt el terme castellà 'villancico' vinculat al nadal que no té res a veure amb l'origen del terme i la seva temàtica o intencionalitat.

El cant de la sibila és un drama litúrgic molt difós a l'Edat Mitjana que pronostica l'arribada del Messies i la fi del món. El Concili de Trento el va considerar un ritus pagà i es va deixar de representar. No obstant això, juntament amb el Misteri d'Elx, va sobreviure i es conserva intacte a Mallorca i l'Alguer. Ha estat declarat el 2010 Patrimoni cultural immaterial de la humanitat per l'UNESCO.

El nostre concert de nadal tancarà amb un conjunt d'obres de distints autors i estils que aborden la temàtica nadalenca des de distintes perspectives sonores i estilístiques, sense que es perdi, però, el caràcter que la música de nadal ha anat trasladant a través dels segles en aquesta llarga tradició sonora que forma part de les festes de nadal.

LA TRADICIÓN MUSICAL DE NAVIDAD

Joan Carles Simó

Quizás el cancionero propio de la navidad es uno de los más extensos del repertorio tradicional entre nosotros, ahora bien, dentro de este repertorio se mezclan toda clase de producciones: cultas y populares, para cantar dentro de la iglesia en las celebraciones navideñas o para cantar en otros ambientes (ante el pessebre, en casa, con amigos, en concierto...).

La fiesta de navidad surge en torno al solsticio de invierno y ya cuenta con antecedentes en el mundo romano. En el mundo cristiano proliferan las representaciones populares de los pastores adorando al niño. En el s. XV se constatan estas representaciones ante las iglesias antes de la misa de navidad (del gallo), que contrastarían con las músicas que se interpretaban en el interior de las iglesias.

Al mismo tiempo, la iglesia cristiana va creando sus propias recopilaciones de himnos en torno a uno de los dos ciclos más importantes de la liturgia, junto con el de la muerte y resurrección de Jesús. Así aparecen colecciones como las Piaie cantiones (1582) de la ciudad, antes sueca y luego alemana de Greifswald.

Respecto a la música no litúrgica, encontramos, tanto piezas que podemos considerar de música culta, como otras de raíz popular, algunas con un marcado carácter infantil, otras creando ambientes más tiernos o líricos, otras más festivas, etc.

El cancionero recopilado en la corte de Fernando de Aragón, duque de Calàbria, en Valencia, que fue publicado en 1556 en Venecia, sólo tiene un ejemplar reconocido, encontrado por Rafael Mitjana, musicólogo y diplomático, en 1907, en la universidad sueca de Uppsala y por ello recibe el nombre de cancionero de Uppsala o del Duque de Calàbria.

Este cancionero contiene villancicos de época renacentista, mayoritariamente en castellano, aunque también hay composiciones en catalán, latín y gallego. Las obras son casi todas anónimas, aunque se ha podido identificar alguna autoría porque aparecen en otros cancioneros, como el de Gandia. Unas doce piezas de este cancionero son de temática navideña, entre las que encontramos piezas de carácter popular, festivo, didáctico y muchas de ellas centran su atención en la figura de la virgen María.

El villancico realmente es una canción de carácter popular, cuyo nombre deriva de villanus (villano), y que fue muy cultivado en el Renacimiento. La forma de este poema suele ser la de un estribillo y varias estrofas y la temática puede ser profana o religiosa. A partir de ahí surge el término castellano 'villancico', vinculado a la navidad, que no tiene nada que ver con el origen del término y su temática o intencionalidad. El canto de la sibila es un drama litúrgico muy difundido en la Edad Media que pronostica la llegada del Mesías y el fin del mundo. El Concilio de Trento lo consideró un rito pagano y se dejó de representar. Sin embargo, junto con el Misteri d'Elx, sobrevivió y se conserva intacto en Mallorca y Alguer. Ha sido declarado en 2010 Patrimonio cultural inmaterial de la humanidad por la UNESCO.

Nuestro concierto de navidad cerrará con un conjunto de obras de distintos autores y estilos que abordan la temática navideña desde distintas perspectivas sonoras y estilísticas, sin que se pierda, sin embargo, el carácter que la música de navidad ha ido trasladando a través de los siglos en esta larga tradición sonora que forma parte de las fiestas de navidad.

I. Monòdies i polifonies (segles XV i XVI)

Desconegut (ca. 1500)
Danielis Prophetia

Michael Praetorius (1571-1621)
Quem pastores laudavere

Michael Praetorius (1571-1621)
Es ist ein Rosensprünge

Piae Cantiones 1582
Gaudete Christus est natus

Cançoner d'Uppsala (1556)
Riu, Riu chiu
No la debemos dormir
Verbum caro factum est
Yo me soy la morenica

Cançoner de la, Colombina (1460?)
Que bonito niño chiquito

Cançoner d'Uppsala (1556)
Dadme albricias hijos de Eva

II. Cant de la Sibil·la
Tradicional, adaptació: Carles Ponseti

III. Polifonies segle XX

Javier Busto (1949)
Lux fulgebit

Audrey Snyder (1953)
O lux

Damijan Močnik (1967)
Christus est natus

John Tavener (1944-2013)
The Lamb

Vytautas Miškinis (1954)
Cantate domino

Bon Nadal!

No està permès l'enregistrament d'àudio o vídeo del concert sense autorització prèvia.
Es prega desconnectar el telèfon mòbil.

No está permitida la grabación de audio o vídeo del concierto sin autorización previa.
Por favor desconecte su teléfono móvil.

Studium Aureum

Solistes:

Sopranos: M José Campaner, Maria Mulet, Raquel Ribas, Maria Rosselló

Contralt: Joana M Furió

Tenor: Antonio Aragón

Baixos: Pere Deyà i Joan Carles Simó

Cor:

Sopranos:

Dolores Abellán, Joana Bibiloni, M. José Campaner,
Maria Mulet, Teresa Peral, Raquel Ribas, Maria Rosselló

Contralts:

Gemma Clarissó, Bàrbara Femeníes, Amelia Forteza, Virginia Forteza,
Joana M. Furió, Rose-Marie Iglesias, Montserrat Sobrevias, Elisa Traubinger

Tenors:

Antonio Aragón, Jordi Homs, Marcelo Pinto,
Angel M. Pomar, Quico Ribas

Baixos:

Guillem Cortés, Pere Deyà, Joan Jesús Fiol, Pere Andreu Mateu,
Llorenç Melià, José Gabriel Serrano, Joan Carles Simó

Percussió:

Joan Campomar

Director:

Carles Ponseti Verdaguer

Xerrada introductòria al concert:

Mercè Pons; compositora

www.fundaciostudiumaureum.com
email: info@fundaciostudiumaureum.com